

ביאורים

עתה המהר"ל מפנה אותנו אל עולם האנושות. ירמיה הנביא אומר: "כי שְׁתִּים רְעוֹת עֲשֶׂה עִמִּי" (ירמיה ב, יג). אמירה זו אומרת דרשני, וכי חטאי ישראל היו רק שניים? ומה לגבי כל שאר העבירות? רבי יוחנן מבאר שכוונת ירמיה היא לחטא עבודה זרה, שהוא חטא השקול כשניים, הסיבה לכך היא משום שיש בו שני דברים - עזיבת ה' שהוא מקור מים חיים, והליכה לבורות ריקים ונשברים. ירמיה ממשיך ואומר שאף עובדי העבודה זרה לא מחליפים את אלוהיהם, וזאת אע"פ שיודעים את חולשתה של העבודה זרה - דוגמת המים שמכבים את האש.

מדוע אין עובדי האש מחליפים את אלוהיהם? הרי המים יותר חזקים מהאש? שאלה זו מתבססת על הנחת יסוד שכשהאדם מחפש אלוהים, הוא מחפש - כוח; את הכוח הכי חזק. כוח שיינתן לו עושר, חוכמה ובריאות, ויגן עליו מפגעי העולם. אולם, זה לא מה שהאנושות מחפשת, שהרי עובדי האש יודעים שהמים מכבים את האש, ואם-כן הם יודעים שכוח האש מוגבל, ובכל זאת הם עובדים דווקא את האש; מדוע? המהר"ל רואה תופעה זו ומסביר - האנושות מחפשת את האלוהים בתוכה! האדם מחפש את 'חלקו'; החלק שלי הוא מה שאני שייך אליו, מה שמעצים אותי, את תכונותיי ואת אישיותי. הכוונה חשב שנפשו היא נפש של אש, ולכן חשב שלא יוכל לבנות את עצמו על ידי המים, גם אם המים יותר חזקים מהאש. לדוגמה, יש אדם שהוא 'אש', אדם תוסס שפועל ברעש ובהחצנה, ויש אדם שפועל בשקט כלפי פנים. האדם מסוג ה'אש', לא יכול לקחת לו כמורה ומדריך אדם שכולו שקט ופנימיות - זה לא מה שיבנה אותו.

וכשם שהדבר נכון באדם כך גם באומה. אומה שואפת להעצים את עצמה, את תרבותה ואופייה, ועל פי זה היא בוחרת את מי שינהיג ויפתח אותה. יש אומה שתפתח את הספורט ונחוחות החיים, ויש אומה שתשקיע בחינוך בקידום החברה - תלוי לאן נפש האומה שייכת. גם עם ישראל היה צריך לחפש את עצמו, והיותו "חלק ה' עמו", נפשו היא נפש אלוהית, הוא היה צריך לדבוק בה'. זו הסיבה שכשחטא ישראל בעבודה זרה, ביצע שתי רעות. האחת בכך שעבודה זרה אין בה כדי לבנות ולקדם שום דבר, בשונה מההליכה אחר ה'; והשנייה, עם ישראל הפסיד את היכולת להופיע את עצמו תמורת התנהגות שאינה מבטאת את סגולתו הפנימית. אם-כן, לא רק שעם ישראל עזב את ה' יתברך שהוא חלקו, אלא הוא הלך אחרי עבודה זרה שאין היא מתאימה להם, וכלל אינה מועילה להם.

הרחבות

• עם ישראל וארץ ישראל - חלקו של ה'

וַיִּשְׂרָאֵל, שָׁהֵם לְחֶלֶק הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ. המהר"ל מסביר שדווקא עם ישראל הם חלקו של ה'. ברמב"ן מתבאר רעיון זה. הוא מסביר שעבודה זו באה לידי ביטוי בקשר שבין עם ישראל לבין ארץ ישראל: "והנה השם הנכבד הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהבו, וזהו שאמר 'והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ' (שמות יט, ה), וכתוב 'והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים' (ירמיה יא, ד), לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל" [ויקרא יח, כה]. על אף שכל העולם נתון תחת ההשגחה האלוהית, ניתנו תפקידים פרטיים לכל אחד מהעמים ולכל אחת מהארצות. לכל עם, חוץ מלישראל, מלאך מיוחד המרכז את התפקידים הפרטיים האלה. עם ישראל וארץ ישראל מתייחדים בכך שאין להם תפקיד פרטי ומלאך פרטי ששייך רק להם, אלא הם קשורים אל הבורא באופן ישיר, ומכוונים לעשות את רצונו באופן כולל.

וּבִפְרֹק קָמָא דְתַעֲנִית (ה, א) אָמַר לִיה רַב יִצְחָק: 'מָהוּ דְכְתִיב (ירמיה ב, יג): כִּי שְׁתִּים רְעוֹת עֲשֶׂה עִמִּי, תְּרַתִּין הוּא דְהוּי, עֲשָׂרִים וְתַרְתִּין¹ שְׁבוּקוּ לְהוּ? הֲכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַחַת שְׁהִיא שְׁקוּלָה כְּשְׁתִּים, וְיִמָּאֵי נִיהוּ, עֲבוּדָה זָרָה, דְכְתִיב (שם): אֲתִי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחֻצַּב לְהֵם בּוֹרוֹת נְשָׁבְרִים, וְכְתִיב (שם י"א): כִּי עֲבָרוּ אֵיִי כְתִיבִים וְרָאוּ, וְקָדַר שְׁלַחוּ וְהִתְבּוֹנְנוּ מְאֹד, הֵהֱיִיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים! וְעַמִּי הַמִּיר כְּבוֹדִי בְּלֹא יוֹעִיל. תְּנָא, כְּתִיבִים עוֹבְדִים לְאֵשׁ, וְקָדְרִים עוֹבְדִים לְמַיִם, וְאָף עַל גַּב שְׂיֻדְעִים שְׁהַמִּים מְכַבִּין הָאֵשׁ, לֹא הַמִּירוּ אֱלֹהִיהֶם, וְעַמִּי הַמִּיר כְּבוֹדוֹ בְּלֹא יוֹעִיל, עַד כָּאֵן. וּבְאֹר עֲנִין זֶה, כִּי הָאֲדָם בּוֹחֵר לוֹ אֱלֹהוֹת אֲשֶׁר לִידְמָה אֲשֶׁר הוּא לְחֶלְקוֹ. כִּי יֵשׁ אֲמָה אֲשֶׁר חוֹשֶׁבֶת בְּדַעְתָּהּ שְׁהִיא לְחֶלֶק הָאֵשׁ. וְלִכְךָ כָּל אֲמָה בְּחָרָה לֵאלֹהוֹת כְּפִי אֲשֶׁר בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ, אֲשֶׁר הִיא לְחֶלְקָהּ. וְאָף כִּי יוֹדְעִים כִּי יֵשׁ כַּח יוֹתֵר חָשׁוּב, שְׂגוּבֵר עַל הַכַּח אֲשֶׁר הוּא לְחֶלֶק שְׁלָהֶם, וְסוּף סוּף כְּאֲשֶׁר בְּמַחֲשַׁבְתָּם שְׁהֵם לְחֶלֶק אוֹתוֹ כַּח, אֵין מְמִירִין אוֹתוֹ. וַיִּשְׂרָאֵל, שְׁהֵם לְחֶלֶק הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַקְּתוּב בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מוֹשֵׁל עַל כָּל, וְהַמִּירוּ אֶת כְּבוֹדוֹ בְּלֹא יוֹעִיל, אֲשֶׁר הֵם אֵינֵם לְחֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. הֲרִי שְׁתִּים רְעוֹת: 'כִּי אֵינֵם רַק לְחֶלֶק הַשָּׁמַיִם יִתְבָּרַךְ, וְהַמִּירוּ אוֹתוֹ בְּלֹא יוֹעִיל.

בפרק ראשון של מסכת תענית, שאל רב נחמן את רבי יצחק, 'מהו שנאמר כי שתיים רעות עשה עמי, ז'ק שנים?! עשרים וארבע עבירות עברו, מדוע לא החשיבו להם עשרים ושתיים נוספות? אמר לו, כך אמר רבי יוחנן, עברו אחת שהיא חשובה כשתיים, וזאת זו? עבודה זרה. שנאמר: אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות נשברים, ונאמר: כי עברו איי כתיבים וראו, וקדר שלחו והתבוננו מאד, ההימיר גוי אלוהים והמה לא אלוהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל. שנינו, הכותיים עובדים לאש, והקדרים עובדים למים, ואף על פי שיודעים שהמים מכבים את האש לא המירו אלוהיהם. ועמי, המיר כבודו בלא יועיל. ביאור דבריהם, אדם בוחר לו אלוהים, אשר לפי דמיונו הוא שייך לכוחו של אותו אלוה. יש אומה שחושבת שהיא שייכת לאש, ולכן היא בוחרת אלוה אשר לדעתה ממונה על האש. וכך כל אומה ואומה בוחרת אלוה אשר לפי דמיונה היא שייכת לחלקו. ואף שכל אומה יודעת כי יש כוח שגובר על הכוח שהיא שייכת אליו, אבל מכיוון שהיא שייכת לחלקו של כוח זה, אין היא ממירה אותו באחר. ישראל הם בחלקו של השם יתברך, כמו שנאמר בתורה בכמה מקומות, והוא יתברך מושל על הכל, וישראל המיר כבודו בלא יועיל, ושאינו שייך לחלק ישראל. הרי כאן שתי רעות: האחת, לישראל שייכים לחלק ה' ועזבוהו. והשנית, בחרו באל אשר לא יועיל.

[עשורים ותרתיין - שהרי עברו על כ"ד ספרי התנ"ך (רש"י). רק - אלא.]

